

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre . . . 6 korona.
Egyes száma ára 15 fillér.

MEGJELENIK HETEKENT EGYSZER:
pénteken és minden törvényhatósági bizottsági közgyűlés követő napon.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
Városi könyvnyomda-vállalat
Irodájában.

Idé küldendők a kéziratok és előfizetési díjak.

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: **VECSEY IMRE.** — Felelős szerkesztő: **KONCZ ÁKOS.**

Kiadótulajdonos: **A VÁROSI KÖNYVNYOMDA-VÁLLALAT.**

Debreczen sz. kir. város polgármesterének jelentése az 1904-ik évről.

Tekintetes Törvényhatósági Bizottsági Közgyűlés!

A szervezeti szabályzat kötelességemmé teszi, hogy évenként jelentést tegyek közigazgatásunk különböző ágazatairól. Másod ízben felek meg ezen kötelességemnek, midőn 1904. évről az újabb kori alkotások megvalósításának első évről szóló polgármesteri jelentésemet a tekintetes Törvényhatósági Bizottság közgyűlése elé terjesztem.

Jelentésemben igyekeztem mindazt felölelni és kidomporítani, ami városunknak 1904. évi életében felmerült, már ez alkalommal is a legnagyobb elismeréssel emlékezve meg a tekintetes Bizottsági Közgyűlésről, mely minden fontosabb kérdésben felemelte szavát a város erkölcsi szintjének és anyagi boldogulásának érdekében. Párját ritkító áldozatkészséggel járult az egyes szakbizottságok és városi tanács azon javaslataihoz, melyek a kultúra emelését, az emberbaráti alkotások szaporítását és a közigazgatás minden ágának erősödését célozták. Gondos szeretettel örökösített városunk nagy erdejek felett és míg meghozza áldozatait, folyton új és új eszmék megvalósításának egyengette útját, ügyszeretettel, meleg érdeklődéssel hengerítve el a gátló akadályokat.

Csakis így módon sikerült városunk háztartásánál rendszerben tartani és ha nagy áldozatokat kívánt is városunk fejlődése polgártársainktól, annyit hisz dicsekedés nélkül mondhatunk, hogy áldozataink nem veszték karba, befektetésünk nem állottak szét, törekvésünk, egyező akaratunk munkájára nem volt áldás és haszon nélkül való, mert egyrészt városunk erkölcsi tekintélyét emeltük alkotásaink és beruházásaink által, másrészt igyekeztünk oly reális dolgokat teremteni, melyeknek visszatérő hasznában a közfoglalom útjában találkozunk.

Közintézményekben gyarapodtunk. A kulturától, az iskolától nem vontunk meg semmi áldozatot, mert meggyőződésünké kívülről amaz igazság, hogy csak a város haladhat szellemi és anyagi erőben, mely anélkül, hogy élviselhetetlen terhek róna az adózott polgárságra, felhasználja mindama eszközöket, melyek szellemet szélesítik, tekintélyt a többi városokkal szemben emelik és amelyek oly befektetéseket eredményeznek, melyekből közigazgatásunk jól fakad. Elsőrendű igyekezetünket képezte közigazgatásunknak a felek érdekében történő gyorsítása is midőn, a jelen szükségleteket igyekeztünk kielégíteni, messzemelő terveknek vetettük meg alapjait, melyek részben a kiépítés stádiumában vannak, részint a megvalósulás útján már jó előre haladtak és csak betetőzésüket várják...

Ezeknek előrebocsátása után a következőkben számolok be városunk 1904. évi közigazgatásának különböző

ágairól és az ezek körében felmerült fontosabb eseményekről:

Ügyfoglalom.

Az ügyosztály neve	Hátralek 1903 végén	Betérkezett 1904 évben	Összesen	Elintézve 1904-ben	Hátralek 1904 végén
Tanács	8	18,135	18,148	18,132	11
Elnökség	—	4,777	4,777	4,777	—
Közigazgatási bizott.	4	739	743	727	16
Árvások	—	10,077	10,077	9,993	178
Rendőr-főkapitány	26	14,098	14,124	14,118	6
Községi bíróság	—	1,378	1,378	1,378	—
Katonai ügyosztály	—	10,725	10,725	10,725	—
Adóügyosztály	688	17,416	1,8104	17,416	688

Városunk törvényhatósági bizottsága az 1904. év folyamán rendes közgyűlést tartott: január 28, március 28, június 16, 17, június 30, július 1, október 18, 19, 21, december 1, december 30; rendkívüli közgyűlést pedig január 11 és augusztus 5; vagyis összesen tartott 7 rendes és 2 rendkívüli közgyűlést.

A városi tanács 1904. évben 142 ülést tartott, elintézvén ezen ülések alatt 11,654 ügyet; tanácsülésen kívül kisebb fontosságú ügyekből 6481 darabot intéztünk el.

Az árvások az árvák és ügyosztályába tartozó ügyek elintézésére 153 ülést tartott, míg a közigazgatási bizottságban részint **Domahidy Elenér** főispán, részben a polgármester elnöklésével 12 ízben ülésezett.

Domahidy Elemér főispán két ízben tartott számonkérőszéket és pedig február 22 és 23, továbbá augusztus 6-án, mely alkalmakkor a tisztviselői kar lelkiismeretes munkássága felett elismerését fejezte ki.

Rendőri ügyek.

Városunk rendőrsége igyekezett hivatásának ez évben is megfelelni, s ha e tekintetben valami hiányosság vagy kívánni való történt, ez a rendőrlégység létszámának csekélységében keressendő. A város nagy kiterjedése, naponként növekedő forgalma, az emberi tévedések szaporodása és a napról-napra nyomasztóbban fellépő szegénységéből származó bűncselekedetek feltétlenül a rendőrlégység szaporítását kívánják.

A városi tanács igen sokat foglalkozván a rendőrség kérdésével és belátva azt, hogy a mostani állapotok tartóhatatlanok, azon eszmét vetette fel, vajjon nem volna-e helyes a város belterületén a csendőrségi szolgálatot behozni. Az eszme közgyűlés elé vitelét nagyban előmozdította Galánfy János dr. kir. ügyésznek a város közigazgatási bizottságához beadott indítványa, melyben hivatkozva a városi rendőrség létszámának csekélységére, a rendőrség tagjainak feladatuk körén kívül álló teendőikkel való elhal-

mozottságára, különösen pedig a rendőrlégénység kiképzettségére, azt javasolta, hogy mondja ki a közigazgatási bizottság, miképpen a m. kir. csendőrségnek a város területére behozatalát szükségesnek tartja, megkeresvén egyben a város törvényhatóságát, hogy az ide vonatkozó szerződést az 1882. X. t.-cz. 4. §. alapján a m. kir. belügyi kormányfival kösse meg.

Ezen indítvány alapján a városi tanács komoly irányú tárgyalásokat folytatott a m. kir. belügyi kormányfival, kiküldöttével és azok eredményre vezettek, amennyiben a kormány a fentartási és ellátási költségekhez 30%-kal kivánt járulni. A nevezetes ügy, mely Debreczen sz. kir. város személy- és vagyonbiztonságát volt hivatva kedvezőbb irányba terelni, június 30-án került a törvényhatósági bizottsági közgyűlés ítélete elé és habár a városi tanács a viszonyok mérlegelése után kedvező javaslattal terjesztette azt elő, a közgyűlés hosszu vita után azon megokolással, hogy miután a rendőrség országos államosításának keresztülvitele évek óta a kormánynak egyik programpontját képezi és ennek előzetes helyi intézkedésekkel elébe vágni helytelen lenne, tekintve azt, hogy a köténdő szerződésben az állam által nyújtandó hozzájárulási arány csekély és jövőre nézve a város anyagi érdekeit könnyen veszélyeztetheti: a csendőrségnek a város belterületén alkalmazására vonatkozó indítványt és megkeresést a napirendről leveszi. Érdekesnek tartom megemlíteni, hogy a napirendről való levétel három szavazattöbbséggel győzött.

A rendőrség köréből 1904. évről a következő adatokat mutatom be:

A rendőrkapitányság letartóztatott az év folyamán egyént.

A központlan 1903 végén hátralék volt 26 drb, melyhez 1904-ben érkezett 14,098 drb, összesen tehát 14,124 drb; melyből 1904-ben elintéztetett 14,118 drb, hátralék maradt 1905-re 6 drb.

Az I. és II. kerületi és mezőrendőr kapitányságoknál, mint községi bíróságoknál az 1904. évben, mint kisebb polgári peres ügy beérkezett összesen 4668 drb.

A rendőri bejelentési hivatal 1904-ben kiadott 815 cseledéknyvet, 305 ideiglenes cseledéigazolványt, utlevelet 182 darabot, bejelentési lap pedig 180,702 drb érkezett be.

A vásárfelügyelői hivatal 42,500 drb sertés-, ló-, marha-, borju- és juhlevelet adott ki.

Az 1904. év folyamán kufár, bérkocsis, szekeres és talyigás volt 828, kiktől összesen 6530 kor. 50 fillér szedett be a házipénztár javára

A mátai biztos 1904-ben 1277 járlatot adott ki.

Az 1904. évben a város területén 47 tüzeset fordult elő, melyből 14 a bel- és 33 a külterületre esett. Az ebből származott kár 47,173 korona.

A vendéglős, szállodás, kávé- és kávé-, valamint bormérő összeíratott az év folyamán 228, rendőrfelügyeleti díj pedig 6008 kor. rovatot ki.

Iparügy.

A rendőrfőkapitányság, mint iparhatóság az 1904. év folyamán a különböző iparágak önálló gyakorolhatására kiadott 411 drb igazolványt. Ipardíj czímen befolyt 4490 korona.

Ipariskolai tandíjkból bejött 2928 korona, ipariskolai mulasztási pénzekből pedig 952 korona.

Városunkban mintegy 12,000 korona törzsvagyonnal bíró 18 ipartestület állott fenn, ezekből az iparostanoncz-

iskola javára 212 korona folyt be adomány czímen a házipénztárba.

Munkakönyvet 600 drbot adott ki az iparhatóság.

Bűnügyi osztály.

Forgalom: közigazgatási	3847 drb
bűnügyi	1683 >
rendőrkihágási	3398 >
iparhatósági	239 >
mezőrendőrkihágási	331 >
erdei kihágási	90 >
állategészségügyi kihágási	11 >
utrendőri kihágási	28 >
toloncz ügy	1510 >

A kalonai és illetőségi ügyosztály forgalma.

I. Honvédelmi ügy.

Az előző 1903. évben fősorozás nem tartatván, a 1904. évben két ízben tartottunk fősorozást és pedig:

1. Márczius hó 21, 22, 23, 24, 26-ikán, mely alkalommal előállítottak az 1880, 1881 és 1882-ben született állítás kötelesek.

2. Június hó 6, 7, 8, 9, 10-ikén, mely alkalommal az 1881, 1882. és 1883. évben született hadkötelesek állottak sor alá.

1902. évi szeptember hó 1-től 1904. évi márczius hó 21-ig az újoncjutalék javára besorozottak:

1. A hadsereghesz.

A katonai képzőintézetek növendékei gyanánt	—
Egyéves önkéntesekül	21
Más önkéntes	25
Összesen: 46	

2. A honvédséghesz.

A honvéd nevelő és képző intézetek növendékei gyanánt	4
Egy évi önkéntes	3
Összesen: 7	

Az 1879, 1880 és 1881. születésű és az 1902. évre felvont az hiva I., II., III. korosztálybeliek közül 1902. év végéig utóállítottak, de be nem soroztatott 1.

Az 1904. évi márczius hó 21—26-ig tartott fősorozásra összeírt három korosztálybeli állítaskötelesek száma:

1882. évbeli születésű I. korosztály	391
1881. évbeli születésű II. korosztály	214
1880. évbeli születésű III. korosztály	160
Összesen: 765	

Ezek közül besoroztatott:

A hadsereg újoncjutaléka javára	66
A honvédség újoncjutaléka javára	22
A hadsereg pórtartalékába	97
A honvédség pórtartalékába	65
Visszahelyezett	356
Fegyverképtelenek osztályoztatott	143
Töröltetett	6
Igazolatlanul távolmaradt	10
Összesen: 765	

1904. évi június hó 6—10-ig tartott fősorozásra összeírt három korosztálybeli állítás kötelesek száma:

1883. évi születésű I. korosztály	426
1882. évi születésű II. korosztály	192
1881. évi születésű III. korosztály	164
Magasabb korosztálybeli	2
Összesen: 784	

Az I. korosztályból besorozottak:

A hadsereg ujonczjutaléka részére	118
A honvédség ujonczjutaléka részére	34
A hadsereg póttartalékába	42
A honvédség póttartalékába	185
Visszahelyezett	—
Fegyverképtelenek osztályoztatott	7
Különböző okokból töröltetett	40
Összesen: 426	

A II. korosztályból besorozottak:

A hadsereg póttartalékába	39
A honvédség póttartalékába	153
Visszahelyezett	—
Fegyverképtelenek osztályozva	—
Töröltetett	—
Összesen: 192	

A III. korosztályból besorozottak:

A hadsereg póttartalékába	2
A honvédség póttartalékába	21
Fegyverképtelenek osztályoztatott	141
Összesen: 164	

Szemlék.

A cs. és kir. közhadseregbeli főellenőrzési szemléje 1904. évi október hó 11, 12, 13, 14, 15-ikén, az utóellenőrzési szemle 1904. évi október hó 28 és 29-ik napjain a következő eredménnyel végződött:

A főellenőrzési szemlén megjelent helybeli illetőségű ...	320
» » » idegen » ...	559
Utóellenőrzési szemlén megjelent helybeli illetőségű ...	21
» » » idegen » ...	75
Összesen: 975	

A m. kir. honvédség főellenőrzési szemléje 1904. évi utóellenőrzési szemléje november hó 9. és 10-én tartott meg a következő eredménnyel:

A főellenőrzési szemlén megjelent helybeli illetős. ...	239
» » » idegen illetős. ...	306
Utóellenőrzési » » helybeli » ...	41
» » » idegen » ...	66
Összesen: 652	

A népfelkelő időszaki szemle 1904. évi október hó 1, 3, 4, 5. napján tartott meg a következő eredménnyel:

Helybeli illetőségű megjelent	991
Idegen illetőségű megjelent	787
Összesen: 1778	

A lakosságnál mint átkelő katoná beszállásoltatott:

Tábornok	15
Törzstiszt	50
Főtiszt	263
Legény	2846
Ló	382

A Szeletről lakosságba beszállásoltatott:

Ember	1950
Ló	1050

Utóállításán megjelentek:

Helybeli illetőségűek	52
Idegen illetőségűek	453
Összesen: 505	

Elfogatot adtunk 50 esetben.

Az 1904-ik évben a következő volt a katonai helyőrség létszáma:

1904. január havában	1909 ember	1038 ló.
» február »	2404 »	972 »
» márczius »	2159 »	773 »
» április »	2802 »	967 »
» május »	2471 »	1007 »
» június »	2643 »	998 »
» július »	2461 »	1023 »
» augusztus »	3612 »	1361 »
» szeptember »	1894 »	946 »
» október »	3459 »	1049 »
» november »	2808 »	1057 »
» december »	2202 »	1097 »
Összesen: 30,824 emb.	12,288 ló	

Közegészségügy.

Szomoruan jelentem, hogy városunk 1904. évi közegészségügyi állapota kedvezőlenebb volt, mint a megelőző évben, mert míg 1903-ban csak 1852, addig 1904-ben 1986 haláleset fordult elő. Majdnem az egész év folyamán pusztított járványszerűleg az apróbb gyermekek réme: a kanyaró, vörheny és ronszó toroklob.

A heveny fertőző betegségek közül ronszó toroklobban és torokgyikban 295 megbetegedési esettel szemben 68 haláleset fordult elő, vörhenyben 158 gyermek betegedett meg és ezek közül 32-en haltak el; a kanyaróban megbetegedettek száma 433-ra emelkedett, de szerencsére ezen esetek közül csak 9 járt halállal; höghurutban 8 esetben jegyeztünk fel betegedést; bárányhimlő 11, hasi hagymázban ellenben már 87 megbetegedési és 21 haláleset fordult elő, míg fültömriroglyobban 6 megbetegedés, vérhasban 1 betegedési és 1 haláleset történt, végül a gyermekágyi láz 5 megbetegedési esete közül 2 végződött halállal.

Fajtkórok közül a váltóláz a nyári hónapokban csak kicsiny $\frac{1}{10}$ -ka fordult elő; trachoma 19 esetben jelentkezett, míg orvosi ellenőrzés alatt 228 trachomás állott.

Népesedés. A város belső és külső területén 1904-ben született élve:

Ev. ref. vallású 935 fi és 888 nő, összesen	1830
Ág. ev. vallású 11 fi és 6 nő, összesen	17
Róm. kat. vallású 191 fi és 199 nő, összesen	390
Görög kat. vallású 46 fi és 51 nő, összesen	97
Izraelita vallású 164 fi és 97 nő, összesen	261
Összesen: 1287 fi és 1241 nő összesen	2528

Esett tehát 1000 lakosra, a város népességét 74,500 lélekre számítva 34%.

Ezek közül törvénytelen volt 336, azaz élve születtek 13%-a. Halvaszületett 119.

Halálozás. A város belső és külső területén meghalt 1904. évben:

Ev. ref. vallású 721 fi és 758 nő, összesen	1479
Ág. ev. vallású 9 fi és 5 nő, összesen	14
Róm. kat. vall. 163 fi és 165 nő, összesen	328
Gör. kat. vall. 35 fi és 33 nő, összesen	68
Izraelita vallású 46 fi és 51 nő, összesen	97
Összesen: 974 fi és 1012 nő összesen	1986

Esett 1000 lakosra a fentemlített népességi számot véve 26%.

A születési esetek összegéből a halálesetek számát levonván, kitűnik, hogy az 1904 évben 542 főnyi szaporulat volt, vagyis 1000 lakos után 7%.

Házasságra lépett: ev. ref. vallású 391 pár, róm. kath. 58 pár, izraelita 62 pár, vegyes 178 pár; összesen 689 pár.

A betegsegélyezés emberbaráti jótékonyágát tíz egyesület gyakorolta.

Gyógyszertár volt 9, ezek közül 6 real és 3 személyi jogú.

Az egészségügyi személyzet a következőkből állott: 48 orvostudorból és 1 polgári sebészből, továbbá 20 oklevéles gyógyszerészből, ezek közül 7 gyógyszer-tulajdonos, 2 bérleti és 11 segéd; végül 14 gyógyszerész-gyakornokból és 109 bábaból.

1904-ben letelepedett 3 orvos és 6 bába.

Védhimboltással hivatalosan foglalkozott a 4 kerü-

seti orvos és az ohati gazdasági telepek orvosa, kik összesen 2098 egyént oltottak be.

A közkórház 1904. évi állapotáról, tevékenységéről és forgalmáról a következőkben számolok be a városi közkórház igazgatóságára által összeállított adatok nyomán:

A közkórház 1904. évi állapota.

Kórházunk belső életében 1904-ben nagyobb események nem fordultak elő. A beteg forgalom az előző évhez viszonyítva emelkedést mutat, amennyiben felvettünk 3818 beteget és áptunkunk összesen a visszamaradtakkal együtt 4090 szenvedőt. Ebből joggal következtethetünk arra, hogy kórházunkat a közel jövőben ki kell bővíteni, mert túlszűfoltak az egyes osztályok. A közkórház betegforgalmi évi kimutatását az itt közölt táblázat mutatja:

Az osztály neve	Maradvány a múlt évről		1904. évi felvétel				Elbocsátottak				Meghalt		Az ápolási napok száma					Észrevétel						
	fi	nő	fi	nő	ápolatszám		gyógyulva		ja- vulva	gyógy- laltan	összesen	fi	nő	fi	nő	1	2		3	4	5			
					fi	nő	fi	nő														összesen		
Sebészet	38	12	883	319	721	321	1042	472	195	156	74	35	14	946	36	14	32	34	2	4	9	2	6	
Szemészet	4	6	95	101	99	107	306	47	63	41	34	3	7	195	—	—	8	2	—	5	4	1	—	
Bujakór	62	53	540	573	662	453	1028	399	329	139	35	24	14	940	9	3	31	45	2	6	—	8	3	
Elmekór	9	6	46	45	55	51	106	8	7	12	16	15	8	66	11	11	9	9	—	4	4	9	7	
Belgyógyászat	45	39	833	793	876	832	1708	408	414	159	173	143	94	1391	104	35	62	56	4	3	2	—	—	
Összesen	166	116	2197	1621	2353	1787	4090	1331	1008	507	332	220	137	3538	150	133	142	137	1	4	1	6		

A betegforgalom legnagyobb volt január, február, március, április, október, november és december hónapokban; legkisebb július és augusztusban; az ápolat betegek közül 1800 helybéli, 2290 vidéki. Meghalt 273 beteg; ebből helybéli 98, vidéki 175.

A legnagyobb beteglétszáma belgyógyászati osztályon volt, a bujakóróson és a sebészen. Szembetegeket a helyszűke miatt csak korlátozott számban vettünk fel, nemkülönben elmebetegek felvételénél is a legnagyobb körültekintéssel kellett eljárni.

A belgyógyászat leggyakoribb betegséget adtak a tüdővész, légző szervek betegségei, az emésztési szervek elbetegedése és az idegrendszer megtámadása. A heveny fertőző betegségek közül hasihányamáz 80 esetben fordult elő, 12 esetben hallálal; vörheny, változás, kanyaró, orbánc, ronszó toroklob, Kruppes torokgyulladás. Ezek mind beoltattak és intubáltak. Akut mérgezésű 48 esetben fordultak elő, 16 esetben hallálal. A bujakór osztály betegjei leginkább általános bujakórban, takárban és lágy fekélyben szenvedtek.

A börtettségéknél rüh és eccéna fordult elő a legtöbb esetben.

A sebészeti osztályon szű, görvélykóros mirigyek, alképletek, carcinomák, égett sebek voltak gyakoriak.

A szemészeti osztályban kötőszaruhártya, látóideg, szívrányhártya, reczshártya, claucoma, trachoma 52 esetben, szemtakár 12 esetben fordult elő. A sebészeti osztályon 800, a szemészeten 12 esetben végeztek műtéteket, a bujakórórok közt pedig 68 esetben. A belgyógyászat is fordultak elő kisebb tályognyitás, hascsapolás, méh kaparás, bázisng tágitás, gyomor- és hólyagmosás, intubatio, szérum oltás, górcsövi és vegyi vizsgálatok.

A körházi bizottság rendszer időközökben tartott üléseket, a körház ügyeit intézte el. Ötömmel jelen-

tem, hogy a körházi bizottság tagjai gyakran megátottak a körházat és lényeges kifogásokat nem tettek.

A rendszer évi vizsgálatot megtartottak, a pénztárt rovanosították és úgy ezt, mint a raktárt rendszerben találták, minek következtében a bizottság elismerését fejezte ki a körház vezetésére.

Nem mulasztatom el felemlíteni, hogy 1904. nov. 30-án kórházunkban váratlanul megjelentek a belgyógyászati terület megbízásából dr. Fáy Aladár közegészségügyi felügyelő és Berlányi Andor számvizsgáló. Miután mindent a leg gondosabban megvizsgáltak, megelégedésüket nyilvánították, tisztán próbát dolgoztak kifogásoltak, amelyeket távozásuk után írásba foglaltak és az igazgatóságának elküldtek.

Végül jelentem, hogy a körház pénzügyviszonyai rendezettek, a fizetéseket akadálytalanul teljesíti és kétes hátraléka nincs, ami mindenesetre arra mutat, hogy kórházunk igazgatósága körültekintő gondosságot fejt ki a körház vezetésében és ezen munkájában ügyzetartással támogatja a tisztikar.

A piacok és élelmiszerek ellenőrzését a kerületi orvosok gyakorolták, a hibás, egészségtelen árukat elkobozták és a közegészségügy ellen vétőket megbüntetettek.

A dajkaságba adott gyermekek rendszeren nyilvántartottak.

Az iskolákat és óvodákat a közegészségügyi hatóság számos esetben megvizsgálta, ugyancsak a közhelyiségeket és lakásokat is.

A városi hatóság a poros nyári hónapokban gondoskodott az utcák locsoltatásáról, költésgelőirányzatban téve le a fedezetet. Az utcák öntözésére nálunk nagy szükség van, mert utasteink rengeteg port tartalmaznak, mely port

a nálunk gyakran felkerekedő légáramlat felkapja és azok nagy része az emberi tudóre száll.

A közegészségügyi hatóság megvizsgálta az egyes peknyhelyeket és azon ültetelajdonosokat, kiknél a tisztaságra nézve előírt szabályokat nem találta betartva, megbüntetette rendőrlő. Jelezhetem, hogy gondos felügyelet mellett lehet csakis a sütöket, pékeket megrendszabályozni és hogy a közegészségügyi követelések itt is betartassanak, szabályrendelet javaslatot terjesztünk legközelebb a bizottsági közgyűlés elé.

Megemlítem itt, hogy gondjaink közé vettük az általános vízvezeteki és csatornázási munkálatokat, melyeknek milliókra menő kiadásait a legközelebb felveendő nagykölcshönből óhajtanánk fedezni.

Városunk polgársága bizonyára nem fog gátakat emelni a közegészség érdekében tervezett munkásságunk és terveink elé már csak azért sem, mert ezeknek létesítése régi idő óta foglalkoztatja a közvéleményt.

A nagyobb, haladó városok, már részben kiépítették vízműveket és csatornahálózatukat és bár mi nem lakunk folyóvíz mellett, mégis azt hisszük és ezen hitünk az alap viz-gálatok számadatai szerint igazolni fogják azon feltevést, hogy városunk vízszükséglete furrott kutakból el lesz látható. A jó ivóvíz elsőrendű kelléke az ember egészségének és nagy mértékben hozzájárul a megbetegedési esetek csökkentéséhez. De nem akarom e helyen a vízvezeték és csatornahálózat kiépítésének szükségességét a korintó szavát megértő polgárságnak bizonyítani, annál kevésbbé, mert meg vagyok győződve, hogy a vízvezeteki és csatornázási berendezkedés a zedem nehézségei után önmagát fizeti ki, sőt bizonyos jövedelmi forrásokul is megfogalmálni. Megnyugtatásul azokkal szemben, kik talán még idegenkednek ezen közegészségügyi újítás beállításától, kijelentem, hogy a városi tanács mindenre kiterjedő figyelemmel, alaposan kidolgozott és a kiépítés czélyszerűségét biztosító körülményekkel fog a munkálatához és az előtérzéseknek elbírálását a Tékintetes törvényhatósági bizottsági közgyűlés bölcs megvitátása alá bocsátja.

Középítkezés és közutak.

Az 1904-ik évben az állami építkezések városunkban csakis az alföldi 2-ik transversalis ut építésének befejezése és az előző évben épült lenclenzház felszerelésére szorítottak és így az építkezés iránt való nagyobb kedv inkább a városi és magánépítkezésekben nyilvánult.

Dehcezen több nagyobb közegészségügyi és emberbaráti intézmény építését kezdte meg és több iskola építését a modern pedagógia vezérrelvei szerint ki is épített. Az építkezések a következők:

1. A bábaképző építkezését megkezdttük és ugyanott az igazgatósági épületet fedél alá hoztuk.
2. Az ev. ref. ispotály és szegényházi férfi ápolódt, dékány lakást és fürdőt szintén fedél alá vettük.
3. A városi szegényház kibővítését megkezdttük.
4. A Csapó-utca 55—57. számu telken az iparos tanonciskola emeletes épülete fedél alá került.
5. A homokkerti fu- és leányiskola építése és az ottani óvó kibővítése megtörtént.
6. Ugyancsak a Kossuth- és Pacsirta-utcai és róm. kath. fu- és leányiskolák a szükséghez képest kibővítették.
7. A halápi állomás mellett városi területen 1 tantermet és tanító lakásból álló épületet építettünk.
8. A Guthi emeletes erdészlak fedél alá került.
9. Az összes városi, iskolai, laktanyai épületek és laktanyák tatarozására és fenntartására gondoltunk.

10. Földalatti csatornához, valamint főokcsatornákat a város több helyén javítottunk és építettünk.

11. Fedett csatornákat építettünk, illetve tisztítottunk a Csapó-, Péterfia-utczán, Egyháztéren, Mester-, Nyugoti-utczán, Külsővásár-téren, Vigkedvü Mihály-utczán, Szt. Anna-utczán és Meliusz-téren.

12. Külsőségi nyílt árkokat tisztítottát a mérnöki hivatal a Tégyláskertnél, a vízvezetőnél és a Tóczó folyásos áróknál.

13. A belső óhatoi tanya — méter mély igen bővízü ártezi kut furrott és teljesen felszereltetett.

14. A városban a Honvéd-utczán, Bercsenyi-utczán és az ispotályi szegényház udvarán jóvízü kutat furattunk.

15. Az erdei vasut kiépítését folytattuk 2-110 kilom. hosszú vonalban.

A társulatok építkezései közül kiemelem a Kereskedő-Társulat Piac-utca 8-ik számu telkének udvari részén emelt két emeletes iskola építését. 8 tanterem, szertár, irattár és több mellékhelyiség épül itt, mely épületet ez évben fedél alá hoztuk.

A magán építkezések a következők voltak, és pedig: Épült a város belterületén 74 utcaí, 42 udvari, összesen 116 lakóház; 10 műhely, 7 gyári épület; melléképítkezés és kisebb-nagyobb mérvű átalakítás 258 helyen történt.

A külsőségeken és kerteken 126 lakóház, 1 gépház, 130 melléképület és kerítésjavítás történt.

A városi utczáin fejkő burkolat készült új helyen, uj fejkőből:

Piacz-utczán a városház alatt	6600 m.
Szent Anna-utczán	2104.88 m.

Kocskakő burkolat átrakottati és javítottati 6- és részben uj-kővel a következő utczákon és következ nagyságu területen:

Utca	Terület m ²
Péterfia	1260
Egyház-tér	93.89
Piacz	359.93
Bádogos	696.90
József. kir. herczeg	55.83
Széchenyi	110.30
Miklós	122.14
Deák Ferencz	32.40
Szent-Anna	211.05
Bathány	10.64
Kossuth	326.55
Róza	79.79
Együtt:	2112.02

Alakatlan terméskő burkolat készült új helyen:

Csapó—Rákóczi-utca torkolatánál	296.38
Apalfy	525.—
Rákóczi	2089.41
Bundi	57.80
Mester-utca külsőségen	92.06
Kar-utcai átjárónál	27.25
Hatvan-utca külsőségen	2206.46
Száchenyi laktanya udvara	194.14
Nemzetör	577.50
Légszusz-gyár déli és nyugoti oldala	608.60
Deák Ferencz	270.09
Petőfi-tér	1337.21
Boeckay-tér	1500.18
Óhatoi ártezi kut mellett	42.—
Közvágóhíd udvarán	121.50
Együtt:	9945.58

Ezekon kívül Hatvan utcán és Pesti-soron a lóvasúti sínek közé 1500 folyóméter hosszában alakaltan terméskövel burkolatolt ki.

Alakaltan terméskövburkolat átrakva és javítva:

Utca	Terület m ²
Csapó	27-53
Apaffy	156-55
Rákóczi- és Nyomtató	7-40
Kölcssey	290-26
Péterfia	33-55
Nagyerdő	5—
Homok	6-75
Honvéd	431-20
Füvészkert	42-40
Bethlen	46-82
Hajó	100-54
Mester	139-76
Mester-utca külsőlegén	131-86
Pesti	314-25
Hatvan	599-49
Pásti	11-95
Reáiskola	25—
Tizenháromváros	886—
Nyugoti	151-57
Kápolnási	26-80
József kir. herczeg	24-21
Simonffy	100-72
Széchenyi	131-05
Arany János	19-80
Külsővásártér	215-22
Ispolyai melletti raktár ut.	396-33
Miklós	187-05
Szív	49-62
Szálkai	1522-55
Salétrom	55-40
Török Bálint	142-17
Homokkert	12—
Feüljáró	400-93
Hunyadi	114—
Deák Ferencz	88-40
Petőfi-tér	3-20
Varga	24-44
Verbóczy	8—
Szent-Anna	204-85
Vigkedvű Mihály	53-28
Hajnal	32-41
Kandia	7-25
Kossuth	52-65
Mélusz-tér	22-80
Czegléd	98-06
Pacsirta	18—
Pavillon laktanya	40-90
Rakovszky	16-80
Magas	143-50
Domb	18-40
Gróf Degenfeld-tér	83-24
Együtt: 6350-81	
Terméskö burkolat nagymérvben átrakva:	
Szent-Anna	3769-23
Bockskay-tér	1274-23
Darabos	1725-04
Összesen: 6768-50	
Kavicsos ut javítása:	
Csapó	14—
Mester	3—
Együtt: 17—	
Aszfalt kocsiut javítása:	
Hatvan	19-63
Téglajáró javítás új vastéglával:	
Csapó	75-45
Golya	8-96

Utca	Terület m ²
Árpád-tér	51-51
Díószegi	15-04
Csonka	126-95
Pereczes	48-45
Morgó	49-14
Eötvös	41-53
Nyomtató	7-75
Szappanos	39-80
Darabos	130-70
Homok	229-16
Ajtó	128-36
Kórház	131-77
Hadházi	58-05
Honvéd	112-56
Bethlen	100-11
Bundi	21-60
Borz	74-72
Zúgó	49-28
Mester	113-39
Hatvan	135—
Cvokonai	40-60
Garay	17-70
Cserepes	44-80
Hajó	77-40
Kár	64-93
Csap	100-50
Pesti	1132-35
Csók	40-91
Nemzetőr	199-49
Erzsébet	118-65
Feüljáró	109-20
Teleki	242-43
Szent-Anna	34-13
Timár	9-92
Nap	15-66
Kandia	19-63
Mélusz-tér	7-50
Pacsirta	85-96
Bercsenyi	192-01
Virág	5-32
Retek	6-30
Lorántffy	32-14
Domb	29-78
Magos	3-74
Burgundia	50-40
Ótmalom	31-78
Sas	61-28
Városház	41-80
Összesen: 4586-65	

Téglajáró javítva lett és készült új téglával:

Árpád-tér	50-40
Péterfia	110-70
Nyil	12—
Pásti	33-28
Egyház-tér	16-38
Piacz	6-40
József kir. herczeg	416-57
Török Bálint	18-76
Feüljáró	89-75
Szent-Anna	18-36
Burgundia	60-93
Simonffy	34-20
Gróf Degenfeld-tér	47-30
Együtt: 915-03	

Téglajáró készült és javítva lett ócska klinker téglával:

Apaffy	328-91
Gyöngyvirág	83-30
Nyil	62-30
Péterfia	127-52
Kórház	190-55
Hatvan	23-85

Üzess	Terület m ²
Pásti	43-20
Egyház-tér	52-83
Piacz	53-28
Kápolnási	26-20
Simonfy	39-77
József kir. herczeg	333-41
Török Bálint	16-24
Felüljáró	97-59
Homokkert	186—
Varga	14—
Szent-Anna	121-14
Zöldfa	4-20
Sas	49-09
Burgundia	41—
Gróf Degenfeld-tér	7-08
Városház	15-67
Összesen:	1921-73

Téglajáró javitva és készítve ócska vastéglával:

Apaffy	2-82
Csapó	96-51
Sarok	3-20
Gólya	25-20
Diószegi	54-48
Csonka	12-45
Pereczes	61-25
Morgó	80-20
Faragó	1-40
Eötvös	111-98
Nyomtató	5-95
Szappanos	37-80
Homok	16-50
Gyöngyvirág	6-80
Nyil	26-18
Ajtó	33-90
Damjanich	53-96
Hadmázi	62-15
Bem József	2-00
Honvéd	22-40
Darabos	42-50
Bethlen	118-07
Bundi	1-40
Borz	190-80
Mester	98-06
Csokonai	147-72
Garay	35-40
Cserepés	17-10
Hajó	55-30
Tanító	76-74
Kar	14-00
Csap	264-56
Jókai	86-28
Pesti	234-34
Csók	19-20
Pásti	2-47
Hortobágy	86-28
József kir. hg.	118-60
Simonfy	1-00
Miklós	31-78
Széchenyi laktanya	31-40
Arany János	21-40
Nemzetőr	78-00
Szalkai	11-20
Boldogfalva	106-38
Török Bálint	4-62
Vörösmarty	6-60
Barna	2-30
Erzsébet	108-00
Felüljáró	145-07
Homokkert	58-15
Petőfi	28-16
Teleki	272-11
Szent-Anna	129-03
Vigkedvű Mihály	12-80

Üzess	Terület m ²
Timár	32-95
Kandia	84-56
Nap	37-80
Domb	58-59
Lorántffy	40-04
Pacsirta	58-80
Bercsenyi	10-60
Burgundia	28-64
Virág	57-40
Városház-tér	2-25
Degenfeld-tér	28-44
Egyház-tér	122-10
Együtt:	3919-12

Éltéglá burkolat készült új vastéglából:	
Piacz	15-00
Nemzetőr	31-78
Homokkert	20-28
Petőfi-téren	555-00
Kandia	263-87
Együtt:	885-93

Éltégláburkolat javítás, részben új téglával:	
Csapó	14-44
Sarok	3-00
Csonka	84-00
Árpádtér	23-35
Morgó	22-80
Faragó	15-66
Eötvös	44-40
Rákóczi	43-00
Vár	18-25
Szappanos	8-00
Péterfia	45-56
Füvészkert	7-59
Darabos	11-12
Kut	12-84
Homok	69-30
Gyöngyvirág	10-28
Nyil	26-25
Damjanich	17-60

(Folyt. köv.)

71363. szám.

A magyar kir. pénzügyminiszteriumtól.

Hirdetmény az ércpénné hamisítványokról.

Az utóbbi időben az észleltetett, hogy a forgalomban levő ércpénnék s főleg az ezüst és nickelérmek hamisítványainak forgalomba hozatala inkább növekedő arányokat ölt.

A pénzhamisítványoknak a forgalomba való ez az elszaporodása többek között annak a körülménynek is tulajdonítandó, hogy az egyes pénzdarabok átvétele alkalmával az illeté felek a pénzérmek valódiságának megvizsgálására igen csekély gondot fordítanak s hacsak a hamisítás nem feltűnően szembeötöl, a hamisítványt akadálytalanul elfogadják és ismét forgalomba hozzák.

A bűnös visszaélések s az abból eredő károsodások lehető meggátálása czéljából a hamisítványok felismerhetésére nézve általában a következők jegezetnek meg:

A valódi pénzérmek kemény fémanyagból előre készített pénzlapkákból sajtolás (veretés) útján készülnek, míg a hamisítványok többnyire késsel könnyen vágható lágy fémanyagból, a megolvasztott fémanyagok öntőformákba való öntése útján állítatnak elő. A valódi érme felülete sima fényes, rajzaik és betűik élesek, az öntés útján készült hamis érme felülete ellenben érdes, homályos, fénytelen, rajzaik és betűik elmosódottak élnélküliek.

A hamisítványokhoz használt anyag ón-, antimon, horgany és kivételes esetekben óz és rézötvetzettel áll. Az előbbi ötvözet lágy késsel vágható, színe sötétszürke, az utóbbi keményebb és színe vöröses-fehér.

A valódi tiz és huszfilléreseket a mágnes vonzza, míg a hamis tiz és huszfilléreseket oly anyagból készülnek, amelyre mágnes nem hat.

A hamisítványokhoz használt fémek fajsúlya kisebb lévén, mint a valódi érméké, a hamis érme sulya észrevehetőleg csekélyebb.

A csengés csak az arany- és ezüst érméknél jöhet figyelembe, de ezeknél is csak annyiban, hogy az éles csengés az érme valódiságára vall, míg a csengés hiánya nem feltétlen jele annak, hogy az érme hamis, mert a valódi érme fém anyagában rejül esetleg a forgalomban támadt repedés a csengést kedvezőtlenül befolyásolhatja vagy teljesen meg is szüntetheti.

Lényeges ismertető jele a hamis érmeknek a széliratnál (Bizalmam az ősi erényben, illetve Viribus unitis) mutatkozó s könnyen felismerhető fogyatkozás, mely széliratoknak utánzata különös nehézségekkel jár.

Ezért a hamis érme széléről a jelmondat vagy teljesen hiányzik, vagy a hamis érmebe beleöntve elmosódott, alig kivehető, vagy pedig utólagosan egyes betűkkel s egyéb jelekkel beítve szabálytalanul és rendetlenül van elhelyezve.

Az eddigi észleletek és tapasztalatok szerint a fogalomban levő hamisítványok között legelterjedtebb az 1897. évben Sopron és Szombathely vidéken feltűnt s innen „sopron-szombathelyi típus”-nak elnevezett hamisítványok.

A hamisítvány kezdetben csak ezüst egyforintosokra szorítkozott, az 1902. éde vége óta azonban az egy koronás és 1903. évi július óta az öt koronás ezüst érmekre is kiterjedt.

Ennek a három éremnemnek ugy Magyarországon, mint Ausztriában folyton nagyobb mennyiségben forgalomba kerülő hamisítványai ugy vegyi összetételükre, mint külső kivitelükre nézve teljesen megegyeznek.

Anyaguk körülbelül 40 százaléktól ezüstből és a britaniámfém alkatrészeiből (6n, horgany, antimon és rézből) áll.

Az ezüstnek ily nagy mennyiségben való hozzákeverése egyfelől alkalmas arra, hogy felületet vegyvizsgálatnál a vizsgálat megtevéssze, másfelől azt eredményezi, hogy a hamisítványok csengése tisztább.

A hamisítványokban foglalt ezüst azonban az érme színére majdnem semmiféle befolyással nincs, mert ez az ezüst tartalom dacára homályos, fénytelen és axydatív haladásához képest többé-kevésbé sötét szürke marad.

A fémanyag gyakran annyira merev, hogy a hamis érme nagyobb erővel, kemény tém vagy kőlapra dova darabokra törik.

A sopron-szombathelyi típushoz tartozó hamisítványok anyagának különösen feltűnő s jellegzetes ismertető jeleként kiemelendő, hogy a hamis érme megtapintása az ujjakban olyan érzést vált ki, miatha zsiros anyagot vagy tárgyat érintenek.

Miathogy az említett hamisítványok méretei a megfelelő valódi érme méreteivel egyenlők és miathogy az ezüst fajsúlya nagyobb, mint a hamisítványokhoz használt fémek átlagos fajsúlya, a hamisítványok sulya természetesen nagyobb, mint a valódiaké.

Igy a valódi ezüst 1 forintos érme 12.3 gr. sulyával szemben a hamis érme sulya 11.9 gramm.

Igy a valódi ezüst öt koronás érme 24 gramm sulyával szemben a hamis érme sulya 22.18 gramm.

Igy az ezüst egy koronás érme 5 gramm sulyával szemben a hamis érme sulya 4.5-3.6 gramm között váltakozik. E sulyhiány tehát szintén lényeges ismertető jele a hamisítványoknak.

A sopron-szombathelyi hamisítási típushoz tartozó érme szintén nem sajtólás (veretés), hanem öntés útján készíttetnek s emelgönya felületük nem teljesen sima, hanem érdes és a rajzok, valamint köriratok kevésbé élesek.

Az érme karimáján levő mélyített szélirat, amint az a betűk alakjából, valamint azoknak egymáshoz való szabályos elhelyezéséből következtethető, gépen, hengerelés útján állítatik elő. A betűk eltérő alakján kívül a hamis érme szélirata még az által is különbözik a valódi érme széliratótól, hogy az előbbi jóval sekélyebb, mert a használt fémanyag merevsége, a hengerelésnél a nagy nyomást nem bírja ki. Gyakran előfordul, hogy a szélirat nem a karima közepén, hanem az egyik vagy a másik szélhez közelebb tojva van benyomva. Pénztári tisztviselőknek, valamint a pénzkezelésben jártas személyeknek a szélirat ily módon való utánzása a most már nagymértékben elterjedt hamisítványok felismerheté-ére szintén igen hathatós támpontot nyújt.

Végül megjegyeztetük, hogy a szóban levő típushoz tartozó hamisítványok nem mint a legtöbb hamisítási esetekben egy és ugyanazon veret után, hanem különböző időben vert eredeti érme után készült öntő formában állítattak elő s ennek következtében ugy az egyforintos, mint az öt- és egykoronás hamisítványok különféle évszámokkal és ugy magyar, mint osztrák veretűl készültek. Ez a körülmény arra enged következtetni, hogy a hamisítványok megfelelően berendezett műhelyben tömegesen állítattak elő.

Mindezeket összefoglalva a sopron-szombathelyi típusú hamisítványok lényegesebb ismertető jelei a következők:

1. Sűrűk szín.
2. Zsiros tapintás.
3. Csekélyebb suly.
4. Érdes felület és kevésbé éles rajzok.
5. Sekély és a betűk alakjára nézve eltérő szélirat.

A pénzforgalom tisztántartása, valamint a büntös visszálések és ezekből eredő károsodások megállítására érdekében ezennel 1000 K jutalom tűzött ki annak a részére, ki az u. n.: sopron-szombathelyi típusúhoz tartozó ércpénz hamisítványok készítői nyomára vezet és leartóztatásukat lehetővé teszi.

Budapest, 1905. december hó 2-án.

A m. kir. pénzügyminiszterium.

Hir.

— **Jóváhagyás.** A belügyminiszter Debreczen sz. kir. város törvényhatósági bizottságának ama határozatát, melyel az L. és II. ker. kapitányságokat egyesítette — jóváhagyta.

Villamos csengők, telefonok villámhárítók berendezését minden terjedelemben, javítását és évi gondozását legújtanysabban és jóállás mellett ezektől FÖLDVÁRI L. Debreczeni első elektrotechnikai vállalat Kossuth-utca 1. sz. (az udvarban). Villamos felszerelések, zseb-lámpák, kerékparkók és alkatrészek raktára.

Képes árjegyzék ingyen. Telefon-szám 168.

Uri divat, kalap és fehérnemű üzlet Békés Lajos Debreczen, Piacz-u. 44. dr. Uffaluassy-ház Angol női bluzsokat, férfi fehérneműket és kelenyőket mérték szerint a legszebb kivitelben készit.

TELEFON 308. **MELOCCO PÉTER** TELEFON 308.

GYÖR. ~ ~ ~ BUDAPEST. ~ ~ ~ DEBRECZEN.

Képviselet: Debreczen és Hajdumegye részére: LUKÁCS VILMOSNÁL, Hatvan-utca 5.

Márványmozaiklap.
Műkő- és Csementarugár.
Beton és vasbeton.
Építési vállalat.
Átereszkek készítése.

Szabadalmazott géppel gyártott **kar-**
mantus és **csömöszölt** Cze-
mentesővek, Csatornázás.
Beton és Granitto Ferrazo burkoló
munkák.

Lukács Vilmosnál kaphatók rendkívül olcsó áron

a JOHN-féle kéménytoldó,

mely minden kémény huzatát megjavítja, füstszaktatást megszüntet.